

JU
Kalle Larsson

Nyhetsbrev för överförmyndare Hösten 2022

Hej,

Det märks att såväl allmän domstol som överförmyndare har fått lite mer att göra när det gäller våra ärenden. Enligt länsstyrelsernas statistik har antalet förvaltare ökat de senaste 5 åren från ca 11 000 förvaltare till ca 13 000 (2021). Överförmyndarna har större värden att granska (tillgångar och inkomster) där det enligt den publicerade statistiken skett nästan en fördubbling på fem år. Från ca 42 miljarder (2016) till ca 78 miljarder (2021). Vi får signaler från landets överförmyndare att allmän domstol har längre handläggningstider generellt för våra ärenden.

Senaste halvåret har det kommit ett antal JO-beslut kring överförmyndarområdet vilka kan användas som vägledning. Från flera olika aktörer hör vi vikten av att motivera alla beslut vilket även JO tagit upp i sitt beslut 9533-20.

Nyhetsbrevet innehåller som vanligt lite blandade rättsfall, kommande utbildningsåtgärder samt lite blandade tips i slutet av detta nyhetsbrev. Vi hoppas att vårt nyhetsbrev är till nytta för Er med intresse för överförmyndarfrågor.

Rättsfall och domar

Språksvårigheter inte grund för godmanskap. HD utvecklar förutsättningarna för godmanskap.

Högsta Domstolen har meddelat ett nytt prejudicerande avgörande gällande förutsättningar för godmanskap (generellt) samt därutöver konstaterat att språksvårigheter inte utgör grund för att anordna ett godmanskap. I det enskilda ärendet konstaterar HD att språksvårigheter, inklusive svårigheter att kommunicera, läsa eller skriva på eget eller annat språk, inte utgör grund för att anordna ett godmanskap. Därutöver kan inte heller den enskildes stora praktiska hjälpbehov för sig själv eller i sin roll som förälder, motivera ett godmanskap.

Högsta domstolen utvecklar bland annat att god man till viss del får en ställning som liknar en fullmäktig. Att det kan ses såsom ett komplement till civilrättsliga regler. HD mjukar delvis upp tidigare praxis (NJA 2015 s. 851) och konstaterar att om den enskilde förstår att instruera och kan följa upp, så ska hjälpbehovet tillgodoses i första hand genom en vanlig fullmakt (tidigare: ”instruera” och ”kontrollera”).

Rekvisiten för att få en god man skärps något. Grundtanken är att den enskilde ska få hjälp genom olika andra stödinsatser (socialtjänst, personligt ombud, fullmakt med mera) och endast i vissa fall kan godmanskap aktualiseras. Detta är således en ändring i praxis i jämförelse med främst NJA 2018 s. 825. Vidare förtydligas att det är den enskildes kognitiva förmåga som behöver vara nedsatt samt att detta medför att den enskilde både saknar förmåga att ta initiativ och saknar förmåga att fatta beslut samt att det sammantaget ska medföra att den enskilde får det särskilt svårt att sköta juridik, ekonomi och sina personliga angelägenheter. Först då kan förutsättningarna för godmanskap vara uppfyllda.

Avgörandet är så centralt att det bör läsas av de som yrkesmässigt arbetar med godmansfrågor.

Högsta domstolen, mål nr Ä 5698-21, meddelad 2022-07-01.

Huvudmannens inkomst under hela året utgör beräkningsgrund för arvodesbeslutet

Hovrätten för nedre Norrland har avgjort ett mål där godmanskapet anordnades under en del av ett kalenderår. Överförmyndaren använde huvudmannens inkomster under den tid som godmanskapet var anordnat för att beräkna om det var huvudmannen eller kommunen som skulle bli betalningsansvarig för arvodet. Hovrätten konstaterar att endast vid särskilda skäl kan man enligt 12 kap. 16 § FB frånga ordalydelsen i lagregleringen som säger att det är den beräknade inkomsten under det år när uppdraget utförs, som ligger till grund för bedömningen.

Hovrätten för nedre Norrland, mål nr ÖÄ 655-21, meddelad 2022-08-29.

Psykisk störning innan förvaltarskap anordnats medför att en gåva (bostadsrätt) kan förklaras ogiltig

En huvudman med funktionsnedsättningar, bland annat sådana som likställs med en psykisk störning i den mening som avses i lag (1924:323) om verkan av avtal, som slutits under påverkan av en psykisk störning, hade innan anordnande av ställföreträderskap skrivit under ett gåvobrev där halva bostadsrätten övergick till hans föräldrar. När bostadsrätten skulle säljas så motsatte sig ena föräldern försäljningen och därutöver vägrade hen att återlämna sin andel av bostadsrätten till huvudmannen trots att huvud-

mannen återbetalat de lån som föräldrarna tidigare ställt upp med. Förvaltaren väckte talan och såväl tingsrätt som hovrätt gick på förvaltarens linje då utredningen gjorde gällande att den psykiska störning som framgick av läkarintyget vid anordnande av förvaltarskapet kunde beläggas och antas varit gällande även då gåvobrevet upprättades (innan förvaltarskapet).

Svea hovrätt, mål nr T 9847-21, meddelad 2022-04-13.

Ett nyare läkarintyg för kortfattat och inte helt adekvat varmed ett äldre läkarintyg avgjorde att förvaltarskapet skulle bestå

Huvudmannen begärde att förvaltarskapet skulle upphöra. Förvaltaren anförde att det fanns såväl stor skuldsättning som samarbetssvårigheter med huvudmannen varmed förutsättningar för mindre ingripande åtgärder saknades. Huvudmannen inkom med ett nytt läkarintyg till hovrätten. Det nya läkarintyget stod i stor kontrast med det 1,5 år äldre läkarintyget. Hovrätten bedömer bland annat att det saknas redovisning kring varför den enskilde, efter kort kontakt med en ny vårdkontakt, inte längre bedömdes vara ur stånd att vårda sig själv och sin egendom. Hovrätten finner inte tillräckliga skäl att frångå den bedömning som gjorts i tidigare utlåtande.

Svea Hovrätt, mål ÖÄ 1742-22, meddelad 2022-05-02.

Arvode till en ställföreträdare kan "sparas till" och undantas från utmätning

Högsta domstolen har i prejudikatet "Beneficiet för årsarvodet" fastställt att vid utmätning av en huvudmans bankmedel så ska medel undantas så att den enskilde klarar sig under en månad som följer på utmätningen. Vid synnerliga skäl kan ytterligare medel undantas. Ett typfall för vilka medel som kan undantas, är så att huvudmannen ska kunna betala det arvode som överförmyndaren ska fastställa till en god man eller en förvaltare.

Högsta domstolen konstaterar att "Arvodeskostnaderna är av sådant slag att de normalt ska undantas när förbehållsbeloppet bestäms. Med hänsyn till den gode mannens och förvaltarens redovisningsskyldighet föreligger även tillräckliga garantier för att medlen kommer till avsedd användning. Eftersom överförmyndarnämnden fastställer arvode årsvis har det förelegat synnerliga skäl för att undanta medel som motsvarar det arvode som är eller kan antas vara upparbetat och som ännu inte har förfallit."

Högsta domstolen, mål nr Ö 6893-20, meddelad 2022-05-13.

Förvaltarskap nödvändigt när huvudmannen valt att inte kommunicera direkt med förvaltaren

Hovrätten konstaterade att utredningen sammantaget visade att huvudmannen är ur stånd att vårda sig själv och sin egendom. Det finns

uppgifter som visar att huvudmannen är insiktsfull kring sin situation och beredd att ta emot hjälp inom ramen för ett godmanskap. Huvudmannen har dock valt att inte ha direktkontakt med sin förvaltare vilket har medfört stora svårigheter för förvaltaren att utföra sitt uppdrag. Vidare förstår inte den enskilde konsekvenserna av sitt agerande. Utifrån de samlade omständigheterna bedömer hovrätten att den enskildes behov inte tillgodoses på ett mindre ingripande sätt än genom ett förvaltarskap för närvarande.

Hovrätten för övre Norrland, mål nr ÖÅ 569-22, meddelad 2022-09-23.

Hovrätten ska pröva om en tidigare anställd förvaltare har begått brott

Tingsrätten dömde den tidigare anställda förvaltare för grov förskingring/urkundsförfalskning vid 363 tillfällen, grov förskingring vid 68 tillfällen samt trolöshet mot huvudman, grovt brott och grov trolöshet mot huvudman, 87 tillfällen. Brottmålsdomen är överklagad till Hovrätten för västra Sverige (B 4290-22).

JO riktar kritik: När en ställföreträdare är olämplig eller missköter sitt uppdrag bör byte ske så skyndsamt som möjligt

JO har riktat kritik mot en överförmyndare som dröjde med att byta ut en förvaltare samt brister i överförmyndarens handläggning utifrån service-skyldigheten enligt förvaltningslagen (FL). JO pekar särskilt på att överförmyndaren har en möjlighet att förordna en till ställföreträdare inom ramen för befintligt ställföreträdarskap enligt 11 kap. 13 § FB.

Justitieombudsmannen, dnr 3017-2020, meddelad 2022-05-25.

JO riktar kritik: Överförmyndaren bör upplysa en förvaltare om hans befogenheter

En förvaltare sade upp huvudmannens boendeinsats trots att huvudmannen själv trivdes på boendet. Om överförmyndaren får indikationer, klagomål eller annat som tyder på att en förvaltare vidtagit åtgärder som står i strid med den enskildes vilja så bör överförmyndaren utreda saken om det finns skäl att misstänka missbruk eller försummelse vid utövandet av uppdraget. JO är kritisk till att överförmyndaren inte upplyste ställföreträdaren om hans befogenheter i aktuell fråga.

Justitieombudsmannen, dnr 3025-2020 meddelad 2022-05-25.

JO riktar kritik: Tog för lång tid för en ny ställföreträdare att få ta del av tidigare ställföreträdarens räkenskaper och andra handlingar kunde hållas tillgängliga

En ny förvaltare hade enligt egen uppgift under längre tid försökt få ta del av räkenskaper och andra handlingar tillhörande ställföreträdarskapet från

en tidigare förvaltare i samma förvaltarship. Under sommaren 2020 begärde förvaltaren hjälp av överförmyndaren men först i mitten av december fick förvaltaren del av begärt material. Att hålla handlingar tillgängliga gäller i första hand den tidigare ställföreträdaren. Överförmyndaren kan vid behov bestämma en tid och en plats för en sådan granskning. Att det tog fem månader för att få till ett sådant möte enligt 14 kap. 23 § FB är inte godtagbart enligt JO. JO menar att det inte är acceptabelt att ett första föreläggande inte följdes upp utan att det tog överförmyndaren drygt tre månader att skicka ett nytt föreläggande. Sammantaget får överförmyndaren kritik för långsam handläggning.

Justitieombudsmannen, dnr 7071-2020, meddelad 2022-08-26.

Övrigt

En särskild företrädare för ett barn är behörig att öppna ett bankkonto till barnet

Advokatsamfundet har uppmärksammat olika aktörer under våren och sommaren 2022 att en särskild företrädare för barn kan ha svårigheter att i praktiken tillse att barnet får sin ersättning såsom lagändringen från 1/7 2021 avsåg. Efter dialog med olika aktörer har vi fått klarhet att den särskilda företrädaren för barnet kan öppna ett bankkonto som är överförmyndarspärtrat samt att det också ingår i uppdraget.

Bankföreningen har svarat:

” Enligt Svenska Bankföreningen bör öppnande av ett överförmyndarspärtrat konto i den omyndiges namn kunna inbegripas i ”åtgärder som rör verkställighet av skadestånd och ansökan om brottskadeersättning” enligt 3 § i lag (1999:997) om särskild företrädare för barn. Kontoöppnandet förutsätter att den särskilde företrädaren kan besvara de frågor som ställs av banken i samband med öppnandet. Kontot bör därför i första hand öppnas i den bank där den omyndige redan är kund”.

SOU 2022:38, Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv, ute på remiss

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla har kommit med ett betänkande (SOU 2022:38) som är ute på remiss. Mer information finns på regeringens webbplats¹. Det föreslås bland annat lagändringar i föräldrabalken samt föreslås en ny lag om föräldrafullmakter. Cirka 30 kommuner har blivit remissinstans men det står alla fritt att lämna

¹ [Regeringens webbplats, SOU 2022:38](https://www.regeringen.se/remisser/2022/08/remiss-av-sou-202238-alla-tiders-foraldraskap--ett-starkt-skydd-for-barns-familjeliv/)

(<https://www.regeringen.se/remisser/2022/08/remiss-av-sou-202238-alla-tiders-foraldraskap--ett-starkt-skydd-for-barns-familjeliv/>)

synpunkter eller yttranden på de föreslag som lämnats. Remissvar ska ha inkommit senast 2023-01-27.

Uppdaterat cirkulär om arvoden till förordnade ställföreträdare

SKR planerar att publicera ett uppdaterat cirkulär där viss ombearbetning har skett av cirkulär 18:7 utifrån såväl lagändringar som praxis. Vi planerar att publicera cirkuläret under oktober månad så att de överförmyndare som önskar använda cirkuläret har en möjlighet att bereda materialet och fastställa egna riktlinjer inför 2023.

Rättsligt stöd gällande ukrainska vårdnadshandlingar

SKR har fått tagit del av Migrationsverkets PM avseende vårdnadshandlingar för barn från Ukraina och har fått ok att sprida detta. Migrationsverket bedömer bland annat att de olika fullmakter som verkar ha lämnats från föräldrar i Ukraina innebär dock inte att vårdnaden överförs till någon annan med hjälp av en fullmakt eller annat medgivande.

[Se bifogat PM \(PDF\).](#)

Tips: Seminarium om assistansersättning och merkostnadsersättning

Försäkringskassan inbjuder till ett webbsänt seminarium om tre områden riktat till främst ställföreträdare.

- **Regelverket för assistansersättning** - lite mer specifikt vad gäller "underskrift på heder och samvete på räkning".
- **Regelverket för merkostnadsersättning** - lite mer specifikt vad som kan räknas som en merkostnad, arvodesbeslut, samt förmånstid och gränsvärde för olika nivåer av ersättning.
- **Skyldigheten att anmäla ändrade förhållanden** – vad innebär det?

Seminariet ges vid två tillfällen, **måndag den 24 oktober** klockan 15.00-16.30 *eller* **onsdag den 26 oktober** klockan 17.00-18.30.

Anmälan görs via Försäkringskassan webbplats²

Kommande kurser och webbsändningar

1 dec Fördjupande arvsrättsligt seminarium för överförmyndare³.

² [Anmälan till Försäkringskassans webinarium](https://ui.ungpd.com/Surveys/9ae0ab87-dd9e-42cf-a861-be5181f14d32) (https://ui.ungpd.com/Surveys/9ae0ab87-dd9e-42cf-a861-be5181f14d32)

³ [SKR:s webbplats om Överförmyndarkurs](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/fordjupandearvsrattsseminariumforoverformyndare.64480.html) (https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/fordjupandearvsrattsseminariumforoverformyndare.64480.html)

Grundkurs granskning & arvodering för överförmyndare. Planeras i januari 2023. Vi återkommer med datum inom kort.

Ytterligare utbildningar planeras för 2023. Vi återkommer med innehåll och datum senare under hösten. Har du önskemål? Maila till Kontaktcenter på SKR⁴.

Utbildningssatsning för nya och nyvalda inom överförmyndarområdet

SKR inbjuder till Sveriges bästa och mest uppdaterade grundkurs för nyvalda och nya inom överförmyndarområdet. Förutom flera namnkunniga föreläsare som är verksamma inom överförmyndarverksamheten har vi därutöver medverkan från Länsstyrelserna. Teori och praktik blandas utifrån vad som fungerar, vad som finns att tänka på och hur man kan tolka såväl ny som gammal lagstiftning. Program finns publicerat på länkar enligt nedan. Även de som varit verksamma under längre tid är välkomna för att ta del av de ändringar som skett genom lag eller praxis de senaste åren.

Utbildningarna ges på sammanlagt fyra orter och vid olika tillfällen. Se länkförteckning sista sidan.

23-24 januari	Göteborg, Clarion Post
1-2 februari	Stockholm, Clarion Sign
7-8 februari	Stockholm, Clarion Sign
15-16 februari	Malmö, Clarion Hotel Malmö Live
21-22 februari	Umeå, Folkets Hus
7-8 mars	Stockholm, Clarion Sign

Ytterligare kurser och seminarium planeras – besök gärna SKR:s webbplats med information om evenemang för att se aktuellt utbud⁵.

Har ni frågor får ni gärna maila till SKR:s kontaktcenter⁶

Hoppas ni får en fin höst!

Kalle Larsson

⁴ [SKR:s kontaktcenter](mailto:info@skr.se) (info@skr.se)

⁵ [SKR:s webbplats om evenemang](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang.609.html)
(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang.609.html>)

⁶ [SKR:s kontaktcenter](mailto:info@skr.se) (info@skr.se)

Länkförteckning: grundkurser för nyvalda överförmyndare, ledamöter och tjänstemän

[Utbildningssatsning överförmyndarområdet, Göteborg, 23-24/1-23](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemangoteborg.66383.html)

(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemangoteborg.66383.html>)

[Utbildningssatsning överförmyndarområdet, Stockholm, 1-2/2-23](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanstockholm.66463.html)

(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanstockholm.66463.html>)

[Utbildningssatsning överförmyndarområdet, Stockholm, 7-8/2-23](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanstockholm.66381.html)

(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanstockholm.66381.html>)

[Utbildningssatsning överförmyndarområdet, Malmö, 15-16/2-23](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanmalmo.66520.html)

(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanmalmo.66520.html>)

[Utbildningssatsning överförmyndarområdet, Umeå, 21-22/2-23](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanumea.66828.html)

(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanumea.66828.html>)

[Utbildningssatsning överförmyndarområdet, Stockholm, 7-8/3-23](https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanstockholm.66382.html)

(<https://skr.se/skr/tjanster/evenemang/hittaevenemang/kalenderhandelser/grundkursfornyvaldaoverformyndareledamoterochtjanstemanstockholm.66382.html>)